

Sammanfattning av Spår 5: Byggnadsvårdsåret 50 år

Referator: Ulrika Lindh, Svenska
Byggnadsvårdsföreningen

Medverkande: Helena Hammarskiöld, Svenska byggnadsvårdsföreningen och projektledare för byggnadsvårdsårets jubileum, och Björn Ohlén, bebyggelseantikvarie och regionutvecklare i Västra Götalandsregionen, adjungerad till styrelsen i Svenska Byggnadsvårdsföreningen.

Vid Riksantikvarieämbetets konferens Mötesplats Kulturmiljö i Södertälje arrangerade föreningen en framtidsworkshop med fokus på trender som påverkar vår sektor. Deltagarna identifierade särskilt fyra starka utvecklingslinjer: den gröna omställningen inom byggsektorn, ökade krav på byggnaders klimatpåverkan, växande fokus på hållbarhet och cirkulär ekonomi samt ett växande politiskt tryck med snabba utredningar och regeländringar.

Diskussionerna var breda och lyfte bland annat behov av omskolning inom branschen, mer platsspecifik byggnation, nya synsätt på samhällsekonomisk analys och tillväxt, förändrade komfortideal, utveckling av designprocesser och koldioxidavtrycket som drivkraft för minskad rivning. Deltagarna pekade också på behovet av att bredda fastighetskalkyler, stärka branschens politiska förståelse, skala upp goda exempel och undvika onödiga motsättningar mellan byggnadsvård och byggindustri.

De kommande energikraven innebär både möjligheter och risker. Risken ligger i förvanskning av kulturvärden, och kanske tekniska problem med täta hus. Möjligheten ligger i att minskade koldioxidutsläpp driver fram färre nybyggnationer och därmed ett ökat bevarande. För att detta ska realiseras krävs dock bindande lagstiftning snarare än rekommendationer. Byggnadsvården kan spela en viktig roll i samhällsomställningen, men måste samtidigt undvika greenwashing och hantera de kulturvärdeskonflikter som uppstår vid stora infrastrukturprojekt.

Just nu finns ett momentum: byggnadsvårdsårets genomslag och det breda engagemanget i klimat- och miljöfrågor skapar gynnsamma förutsättningar. Regelverk som begränsar utsläpp och resursslöseri kan stärka vår position ytterligare. Under workshopen lyftes också behovet av att kulturmiljösektorn aktivt använder miljöperspektivet i sin argumentation samt att energirådgivare och andra nyckelaktörer får bättre kunskap om

byggnadsvård. Med positiva incitament snarare än pekpinna kan attityderna till bevarande förändras.

Även ekonomiska styrmedel diskuterades. Förslag inkluderade att reformera ROT-avdraget så att underhåll och återbruk gynnas oavsett om arbetet sker på plats eller i verkstad, samt att skattesystemet utformas så att fastighetsunderhåll och interiört bevarande premieras framför kortsiktig renovering och spekulation. Kommunerna skulle även kunna införa funktioner som främjar cirkulära materialflöden. Samtidigt påverkas möjligheterna till cirkularitet av faktorer utanför sektorns direkta kontroll, såsom bankernas regelverk, värderingsmodeller och försäkringsvillkor. Här behövs opinionsbildning och kunskapsspridning.

De senaste ändringarna i PBL ger dessutom ett tydligare skydd för kulturvärden, vilket är ett steg i rätt riktning.

En avgörande målgrupp framåt är utbildningssektorn. Grundskola, gymnasium och högre utbildning behöver stärkas med kunskap om byggnadsvård, cirkulär ekonomi och materialförståelse. Här kan vi bidra med perspektiv på resurshushållning, sunda och närproducerade material samt betydelsen av hantverkskompetens – något som också skapar lokala arbetstillfällen och främjar social, ekonomisk och ekologisk hållbarhet.

Slutligen spelar civilsamhället en central roll. Historien visar att engagerade människor kan påverka utvecklingen – från bevarandet av Münchenbryggeriet på 1970-talet i Stockholm till räddningen av stadsdelen Haga i Göteborg. Genom folkbildning, opinionsarbete och samverkan kan vi fortsätta vara en kraft för bevarande, varsam utveckling och hållbar omställning.